

Stockholm den 10 februari 2023

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Mål nr T 284-23, Teddy Bondefalk ./ Region Stockholm, angående skadestånd

Teddy Bondefalk kompletterar härmed sitt tidigare ingivna överklagande.
Den här skriften ersätter den tidigare ingivna (aktbilaga 1).

1 YRKANDEN

- 1.1 Teddy Bondefalk yrkar att Högsta domstolen ska meddela prövningstillstånd och ändra hovrättens dom på så sätt att Region Stockholm förpliktas att till honom betala 450 000 kr tillsammans med ränta enligt 4 § fjärde stycket och 6 § räntelagen (1975:635), dels på 300 000 kr från dagen för delgivning av stämningsansökan (den 8 juli 2020), dels på 150 000 kr från dagen då regionen fick del av Teddy Bondefalks justerade yrkande (den 21 januari 2021), allt till dess betalning sker.
- 1.2 Teddy Bondefalk yrkar även ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen med ett belopp som kommer att anges senare.

2 PREJUDIKATFRÅGAN I MÅLET

- 2.1 Teddy Bondefalk utsattes vid en operation den 24 maj 2011 vid Karolinska Universitetssjukhuset för ett komplicerat kirurgiskt ingrepp med allvarliga följdverkningar utan att han dessförinnan hade lämnat samtycke till det ingrepp som utfördes.
- 2.2 Med anledning av detta har Teddy Bondefalk väckt talan mot Region Stockholm med yrkande om ersättning med 450 000 kr för ideell skada för att hans rätt till självbestämmande och kroppslig integritet överträtts, i första hand med stöd av bestämmelsen i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen (grundlagsskadestånd) och i andra hand med stöd av bestämmelsen i artikel 8 i Europakonventionen (konventionsskadestånd).
- 2.3 Hovrätten har i den överklagade domen bedömt att den omständigheten att ingreppet utfördes utan Teddy Bondefalks samtycke är att betrakta som en överträdelse av hans rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och har på den grunden tillerkänt Teddy Bondefalk 75 000 kr i ideell ersättning (konventionsskadestånd).
- 2.4 Hovrätten har däremot inte prövat om samma omständigheter är att betrakta som en överträdelse av Teddy Bondefalks skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen. Detta eftersom det enligt hovrätten, i avsaknad av rättspraxis, är ”alltför vanskligt att anta” att det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av 2 kap. regeringsformen som inträffat före den 1 augusti 2022 då

bestämmelsen om grundlagsskadestånd i 3 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207) trädde i kraft.

- 2.5 Skälet till att fråga har uppkommit om det allmänna kan åläggas sådan skadeståndsskyldighet är att det före ikraftträdandet av lagbestämmelsen rådde osäkerhet kring räckvidden av den rättsprincip om grundlagsskadestånd som kommer till uttryck i Högsta domstolens avgöranden ”Medborgarskapet I” NJA 2014 s. 323 och ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103. Genom införandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd tydliggjorde lagstiftaren rättsläget framåt, men valde samtidigt att inte införa några övergångsbestämmelser eller på annat sätt klargöra rättsläget bakåt i tiden. I stället beslutade lagstiftaren att det skulle ”överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra om skadestånd kan betalas för en överträdelse av 2 kap. regeringsformen före ikraftträdandet”. (Se SOU 2020:44 s. 11–12 och prop. 2021/22:229 s. 54.)
- 2.6 Den prejudikatfråga som aktualiseras i det här målet är den som lagstiftaren har överlämnat till rättstillämpningen, och som hovrätten i den överklagade domen har efterfrågat vägledning i, nämligen om det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av 2 kap. regeringsformen som inträffat före ikraftträdandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd i 3 kap. 4 § skadeståndslagen.
- 2.7 Teddy Bondefalks mål framstår som särskilt lämpligt för att pröva den prejudikatfrågan. Detta eftersom Region Stockholm inte har överklagat hovrättens dom. Det betyder att Högsta domstolen kan utgå från vad hovrätten har funnit om att Teddy Bondefalk inte hade lämnat samtycke till den aktuella operationen, samt att detta

är att betrakta som en skadeståndgrundande överträdelse av hans rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen. Högsta domstolens prövning kan alltså begränsas till rättsfrågan om samma omständigheter även är att betrakta som en skadeståndgrundande överträdelse av Teddy Bondefalks rätt till skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen.

3 UTVECKLING AV SKÄLEN FÖR PREJUDIKATDISPENS

3.1 Den prejudikatfråga som aktualiseras i målet och som bör prövas av Högsta domstolen är alltså om det allmänna – med vilket omfattas staten samt kommuner och regioner – kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av 2 kap. regeringsformen som inträffat före ikraftträdandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd i 3 kap. 4 § skadeståndslagen.

3.2 Sedan ikraftträdandet av bestämmelsen den 1 augusti 2022 står det klart att det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för bland annat ideell skada till följd av överträdelser av 2 kap. regeringsformen. I förarbetena till bestämmelsen diskuterades ifall det skulle införas övergångsbestämmelser med innebörd att rätten till grundlagsskadestånd skulle tillämpas även på överträdelser före ikraftträdandet men lagstiftaren bedömde att det inte fanns tillräckliga skäl att införa sådana övergångsbestämmelser. Det påpekades dock att detta inte skulle tolkas motsatsvis som att det saknas en rätt till skadestånd vid överträdelser före ikraftträdandet. I stället valde lagstiftaren att överlämna åt rättstillämpningen att avgöra om skadestånd kan

betalas för en överträdelse av 2 kap. regeringsformen före ikraftträdandet. (Se prop. 2021/22:229 s. 52 ff.)

- 3.3 Lagstiftaren har alltså valt att inte ta ställning till frågan om det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen som har inträffat före den 1 augusti 2022. Det innebär att skadeståndsanspråk från enskilda som anser sig ha blivit föremål för en sådan överträdelse, i stället får bedömas i enlighet med den oskrivna rättsprincip om grundlagsskadestånd som kommer till uttryck i Högsta domstolens praxis.
- 3.4 Enligt denna praxis står det klart att det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av enskildas rätt till skydd för medborgarskap i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen (se rättsfallen ”Medborgarskapet I” NJA 2014 s. 323 och ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103). Det råder dock delade meningar om den princip som kommer till uttryck i dessa rättsfall är en generell princip om rätt till grundlagsskadestånd för överträdelser av samtliga bestämmelser i 2 kap. regeringsformen, eller en begränsad princip om rätt till medborgarskapsskadestånd som enbart gäller överträdelser av bestämmelsen i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen.
- 3.5 Som exempel kan nämnas att Justitiekanslern, i sitt remissvar med anledning av det betänkande som låg till grund för den nya lagen om grundlagsskadestånd, anförde att Högsta domstolens praxis om grundlagsskadestånd ”inte [kan] sägas ge någon klar bild av vilka av regeringsformens rättigheter som med framgång skulle kunna åberopas i ett skadeståndsmål” (se prop. 2021/22:229 s. 52). Även Lagrådet anförde att det blir besvärligt

för en domstol att i efterhand avgöra hur en tidigare, på prejudikat grundad ersättningsrätt, ska falla ut i ett enskilt fall (se prop. 2021/22:229 s. 70–71).

3.6 I samtliga rättsfall där frågan om grundlagsskadestånd har uppkommit före den 1 augusti 2022 har staten genom Justitiekanslern intagit ståndpunkten att den princip som kommer till uttryck i Högsta domstolens praxis endast avser överträdelser av skyddet för medborgarskap. De tingsrätter och hovrätter som har fått möjlighet att pröva frågan om räckvidden av Högsta domstolens praxis om grundlagsskadestånd har med hänsyn till det oklara rättsläget, på motsvarande sätt som hovrätten har gjort i den överklagade domen, valt att tillämpa Europakonventionen i stället för regeringsformen (se t.ex. Stockholms tingsrätts dom den 3 december 2019 i mål nr FT 4398-19, Stockholms tingsrätts dom den 10 november 2020 i mål nr T 15203-20, samt Svea hovrätts dom den 16 mars 2021 i mål nr FT 575-20).

3.7 Som skäl för att inte införa några särskilda övergångsbestämmelser hänvisade regeringen bland annat till att det inte fanns något praktiskt behov av detta, eftersom rättighetskatalogerna i regeringsformen och Europakonventionen i stor utsträckning är överlappande. Enligt regeringen kommer en skadelidande, som före det aktuella ikraftträdandet har utsatts för en överträdelse av sina fri- och rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen, i regel att kunna begära skadestånd med hänvisning till att också en konventionsöverträdelse har skett. Enligt regeringen skulle det alltså i dessa fall sakna praktisk betydelse för den enskilde om frågan om hans eller hennes fri- och rättigheter har överträtts prövas med tillämpning av

regeringsformen eller Europakonventionen. (Se prop. 2021/22:229 s. 53–54.)

- 3.8 Teddy Bondefalk delar inte bedömningen att det saknar betydelse vilken rättighetskatalog som tillämpas. Dessutom innebär det oklara rättsläget en rad negativa konsekvenser ur såväl ett praktiskt som principiellt perspektiv. Det framstår därför som angeläget att Högsta domstolen klargör om det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen som har inträffat före ikraftträdandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd i 3 kap. 4 § skadeståndslagen. Skälen för det är följande.
- 3.9 För det första kan det konstateras att frågan är av stor konstitutionell betydelse. Frågan gäller innebörden och räckvidden av fri- och rättighetsskyddet i svensk rätt. Inte minst ur ett principiellt perspektiv framstår det som otillfredsställande att det råder oklarhet huruvida enskilda som anser sig ha blivit föremål för en rättighetsöverträdelse kan göra sina i grundlagen angivna rättigheter gällande eller inte.
- 3.10 För det andra kan det konstateras att starka systematiska skäl talar för att prövningsordningen för påstådda rättighetsöverträdelser bör vara densamma oavsett om överträdelsen har skett före eller efter ikraftträdandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd. Det bör alltså klargöras om rättighetsöverträdelser i första hand ska bedömas med tillämpning av bestämmelserna i regeringsformen eller i Europakonventionen. Det oklara rättsläget riskerar annars att leda till inkonsekvenser i rättighetsskyddet som ytterst drabbar den enskilde.

- 3.11 Det torde nämligen stå klart att överträdelser som har skett efter ikraftträdandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd i första hand ska prövas med tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen. Detta följer av *att* lagstiftaren betonat vikten av att rättigheterna i grundlagen fullt ut får genomslag i rättstillämpningen (se prop. 2009/10:80 s. 147), *att* ett av motiven bakom införandet av bestämmelsen om grundlagsskadestånd var att ”enskilda ska ha ett minst lika starkt och användbart skadeståndsrättsligt skydd vid överträdelser av 2 kap. regeringsformen som vid överträdelser av Europakonventionen” (se prop. 2021/22:229 s. 20) samt *att* det följer av sedan länge etablerad praxis från Högsta domstolen att frågor om rättighetsöverträdelser i första hand bör prövas med tillämpning av bestämmelserna i regeringsformen, trots att motsvarande regler finns i konventionen (se t.ex. rättsfallen ”Mangamålet” NJA 2012 s. 400 p. 13 och 25 samt ”Parkfastigheten” NJA 2018 s. 753 p. 20–25).
- 3.12 Innebörden av rättighetsskyddet i svensk rätt kommer därför framöver i första hand att fastställas och preciseras genom tolkning och tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen. Rättigheterna i grundlagen kommer därmed att i ökad utsträckning fyllas med ett konkret materiellt innehåll som inte nödvändigtvis är överlappande med motsvarande rättighet i Europakonventionen. Det bör här understrykas att Europakonventionen endast utgör ett minimiskydd för enskildas fri- och rättigheter. I takt med utvecklingen av den svenska rättsbildningen kommer rättigheterna i Europakonventionen och Europadomstolens praxis därmed att få allt mindre betydelse. Dess relevans kommer främst att ligga i att den sätter gränser för

vad som är en tillåten nationell rättsutveckling. (Jfr. Högsta domstolens resonemang avseende Europakonventionen som statsrättsligt instrument respektive som svensk lag i rättsfallet ”De kompensatoriska rättsmedlen I” NJA 2012 s. 1038 I p. 13–15.)

- 3.13 Det kan alltså antas att rättsutvecklingen kommer att medföra att rättigheterna i regeringsformen framöver får ett delvis annat, och möjligen mer långtgående, innehåll än dess motsvarighet i Europakonventionen. Mot den bakgrunden framstår det av systematiska och principiella skäl som otillfredsställande att påstådda överträdelser som skett före den 1 augusti 2022 inte ska prövas utifrån rättighetskyddet i regeringsformen, utan alltjämt utifrån minimiskyddet i Europakonventionen.
- 3.14 För det tredje kan det konstateras att den omständigheten att de allmänna reglerna om tioårig preskription gäller i fall som det förevarande innebär att landets tingsrätter och hovrätter kommer fortsätta att handlägga mål om skadestånd för fri- och rättighetsöverträdelser som har skett före den 1 augusti 2022 under mycket lång tid framöver. Det behövs därför vägledning från Högsta domstolen hur dessa anspråk ska prövas.
- 3.15 Sammanfattningsvis framstår det som angeläget att Högsta domstolen klargör om det allmänna kan åläggas skadeståndsskyldighet för överträdelser av 2 kap. regeringsformen som inträffat före ikraftträdandet av 3 kap. 4 § skadeståndslagen.

4 GRUNDERNA FÖR ÖVERKLAGANDET

4.1 Teddy Bondefalk bör beviljas ersättning med stöd av 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen.

- 4.1.1 Teddy Bondefalk anser att samma omständigheter som hovrätten har bedömt utgöra en överträdelse av hans rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen, är att bedöma som en överträdelse av hans rätt till skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen.
- 4.1.2 Att Teddy Bondefalk har utsatts för ett ”kroppsligt ingrepp” när en del av hans luftstrupe opererades bort kan knappast ifrågasättas. Betydligt mindre allvarliga ingrepp, såväl inom som utom vården omfattas enligt förarbetena av begreppet (se SOU 1975:75 s. 356–358). Ett sådant kroppsligt ingrepp som genomförs utan samtycke blir påtvingat i och med att individen inte kan värja sig mot det (jfr. SOU 1975:75 s. 357–358, angående samtyckeskravet vid transplantation och abort). Att det följer av bestämmelsen i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen att hälso- och sjukvård inte får vidtas utan patientens samtycke bekräftades även av lagstiftaren i samband med att en uttrycklig lagreglering om samtycke som grund för den öppna hälso- och sjukvården infördes i 4 kap. 2 § första stycket patientlagen (2014:821, se prop. 2013/14:106 s. 56).
- 4.1.3 Teddy Bondefalk har utsatts för ett komplicerat kirurgiskt ingrepp med allvarliga följdverkningar utan att han dessförinnan hade lämnat sitt samtycke till ingreppet. Det är att betrakta som en överträdelse av hans rätt till skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen.

- 4.1.4 Eftersom överträdelsen har skett före den 1 augusti 2022 ska Teddy Bondefalks talan i den här delen prövas med hänsyn till den princip om grundlagsskadestånd som kommer till uttryck i rättsfallen ”Medborgarskapet I” NJA 2014 s. 323 och ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103.
- 4.1.5 Teddy Bondefalks uppfattning är att rättsfallen ger uttryck för en generell princip om rätt till grundlagsskadestånd vid överträdelser av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen. Det saknas konstitutionella och sakliga skäl för att principen ska vara begränsad till att endast avse skadestånd vid överträdelser av bestämmelsen i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen. Inte heller lagstiftaren har funnit skäl att begränsa det allmänna skadeståndsskyldighet till vissa specifika rättigheter i grundlagen, varför nu gällande 3 kap. 4 § skadeståndslagen ger en rätt till grundlagsskadestånd för överträdelser av samtliga rättigheter i 2 kap. regeringsformen (se prop. 2021/22:229 s. 25).
- 4.1.6 Högsta domstolen har vidare i andra avgöranden beviljat enskilda annan ersättning än för ideell skada genom tillämpning av andra rättigheter i 2 kap. regeringsformen än skyddet för medborgarskapet (se rättsfallet NJA 2014 s. 332 om ersättning vid rådighetsinskränkningar i vissa fall med stöd av 2 kap. 15 § regeringsformen samt rättsfallet ”RF och rättegångskostnaderna” NJA 2015 s. 374, där Högsta domstolen har tillerkänt enskilda ersättning för rättegångskostnader med stöd av bestämmelsen om rättvis rättegång i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen).
- 4.1.7 Det nu sagda innebär alltså att det finns förutsättningar att ålägga Region Stockholm skadeståndsskyldighet för det inträffade med tillämpning av bestämmelsen i 2 kap. 6 första stycket

regeringsformen. Med hänsyn till att det följer av fast praxis att frågor om rättighetsöverträdelser i första hand bör prövas med tillämpning av bestämmelserna i regeringsformen, trots att motsvarande regler finns i konventionen (se t.ex. rättsfallen ”Mangamålet” NJA 2012 s. 400 p. 13 och 25 samt ”Parkfastigheten” NJA 2018 s. 753 p. 20–25) ska hovrättens dom ändras i enlighet med detta.

4.2 Hovrätten borde ha tillerkänt Teddy Bondefalk ett högre skadestånd för ideell skada

- 4.2.1 Hovrätten har bestämt den ideella ersättningen till Teddy Bondefalk till 75 000 kr. Teddy Bondefalk är av uppfattningen att hovrätten har bestämt ersättningen till ett för lågt belopp, och att Högsta domstolen bör bestämma ersättningen till det av honom begärda beloppet, eller till det lägre belopp som domstolen finner skäligt.
- 4.2.2 Teddy Bondefalk har utsatts för ett komplicerat kirurgiskt ingrepp med risk för allvarliga följdverkningar och fara för hans liv, utan att han själv lämnat samtycke till ingreppet och utan att han fått ta ställning till dess risker. Eftersom ingreppet inte heller dokumenterades i patientjournalen svävade han även i tiden efter operationen i ovisshet rörande vilket ingrepp han utsatts för. Detta måste vara att betrakta som en mycket allvarlig överträdelse av Teddy Bondefalks rätt till självbestämmande och fysisk integritet som av såväl den svenska lagstiftaren som Europadomstolen bedömts som en central rättighet (se prop. 1975/76:209 s. 56, prop. 2013/14:106 s. 56 och Europadomstolens dom i målet *V.C. v. Slovakia*, no. 18968/07, § 107, ECHR 2011 [extracts]).

- 4.2.3 Det finns visserligen begränsad vägledning avseende ersättningsnivåerna vid allvarliga rättighetsöverträdelser, och det är svårt att jämföra rättighetsöverträdelser som till sin natur skiljer sig åt samt är olikartade i fråga om tidsutdräkt och omfattning. Det framstår dock som rimligt att den ersättning som Teddy Bondefalk ska tillerkännas bör bestämmas till ett avsevärt högre belopp än det som har dömts ut för rättighetsöverträdelser av mer processuell karaktär (se till exempel rättsfallet ”Den långsamma tingsrätten” NJA 2012 s. 211 I, där ett bolag och en enskild tillerkändes 40 000 kr respektive 45 000 kr i ideell ersättning för ett dröjsmål som varat omkring fyra år i ett tvistemål).
- 4.2.4 Teddy Bondefalks uppfattning är att den överträdelse som har skett i hans fall varit av sådan art att den motiverar en ersättning till ett högre belopp än hovrätten funnit. Högsta domstolen bör i stället bestämma ersättningen till det av honom begärda beloppet eller till det lägre belopp som domstolen bedömer skäligt.

5 GRUNDERNA FÖR TALAN OCH BEVISNING

- 5.1 Teddy Bondefalk åberopar i Högsta domstolen samma grunder för sin talan som han åberopade i tingsrätten och i hovrätten.
- 5.2 Som bevisning åberopar han enbart, till styrkande av att den begärda ersättningen är skälig, tingsrättens ljud- och bildupptagningar av förhören med Teddy Bondefalk och Irene Bondefalk.

Som ovan,

Paula Röttorp

Erik Scherstén

Olivia Möller

Emanuel Klerfelt Johansson